

Riktlinje för insatser utan behovsprövning enligt socialtjänstlagen (2025:00)

För enskilda som är utskrivningsklara från slutenvården

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
1.1 Syfte med riktlinjen	3
1.2 Lagstiftning.....	3
1.3 Skäliga levnadsförhållanden.....	4
1.4 Det egna ansvaret.....	4
1.5 Samtycke	4
1.6 Lex Sarah.....	5
2. Föräldrabalken – ombud - framtidsfullmakt.....	5
3. Säker utskrivning från slutenvården.....	6
4. Insatser utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara inom slutenvården.....	8
4.1 Målgrupp	8
4.2 Villkor.....	8
4.4 Dokumentationskrav	9
4.5 Insatser utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara inom slutenvården.....	9

1. Inledning

Enligt 11 kap 5§ Socialtjänstlagen (SoL) får socialnämnden tillhandahålla insatser för att tillgodose personliga behov utan individuell behovsprövning. I 11 kap 6 § framkommer att den som genomför insatser som har beslutats enligt 5 § ska informera enskilda som vänder sig till verksamheten om möjligheten att ansöka om insatser enligt 1 §. Informationen ska lämnas på lämpligt sätt och i lämplig utsträckning.

Enligt prop. 2024/25:89 framkommer att insatser som sällan eller aldrig leder till avslag ska kunna tillhandahållas utan behovsprövning, när enskilda kan erbjudas en insats utan behovsprövning i samband med utskrivning från sjukhus möjliggör det för den enskilde att inte behöva genomgå en byråkratisk handlägningsprocess i en utsatt situation. Genom att få insatser utan behovsprövning efter utskrivning får den enskilde kontakt direkt med utföraren för att planera sin första tid i hemmet, detta ökar den enskildes självbestämmande i en redan utsatt situation. Utförarna får möjlighet att tidigt skapa en kontakt med den enskilde, socialtjänsten blir mer lättillgänglig, att direkt få prata med en utförare under vårdtiden på sjukhuset kan öka den enskildes känsla av trygghet inför utskrivningen. Genom att kunna erbjuda insatser utan behovsprövning till enskilda som är utskrivningsklara från slutenvården ökar utförarnas möjlighet till flexibilitet i utförandet. Ett utökat eller minskat behov av omvårdnadsinsatser hos den enskilde efter hemgången ger utförarna möjlighet att tillsammans med den enskilde justera insatserna på ett flexibelt utan fördröjning i form av en handlägningsprocess hos myndighetsutövningen.

1.1 Syfte med riktlinjen

Riktlinjen ska fungera som ett styrdokument utifrån gällande lagstiftning. Riktlinjen ska vara ett stöd i det dagliga arbetet, fungerar som en ram och förtydligar lagstiftningen. Riktlinjen kan behöva kompletteras med rutiner, överenskomna arbetssätt och informationsmaterial.

1.2 Lagstiftning

Övergripande mål och principer enligt 2 kap. SoL

1 § Socialtjänsten ska med utgångspunkt i demokrati och solidaritet främja enskildas

- ekonomiska och sociala trygghet,
- jämlika och jämställda levnadsvillkor, och
- aktiva deltagande i samhällslivet.

Verksamheten ska bygga på respekt för enskildas självbestämmanderätt och integritet.

Verksamhetens inriktning enligt 2 kap. SoL

2 § Socialtjänsten ska inriktas på att utveckla enskildas och grupper egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation.

3 § Socialtjänsten ska inriktas på att enskilda får leva ett värdigt liv och känna välbefinnande.

4 § Socialtjänsten ska arbeta förebyggande och vara lätt tillgänglig

Enligt prop. 2024/25:89 framkommer att ett värdigt liv kan innebära sådant som respekt för självbestämmande, respekt för privatliv och kroppslig integritet, insatser av god kvalitet och gott bemötande, individanpassning och delaktighet, trygghet och säkerhet.

1.3 Skäliga levnadsförhållanden

Den enskilde ska genom insatsen/insatserna tillförsäkras skäliga levnadsförhållanden. Enligt prop. 2024/25:89 syftar begreppet levnadsförhållanden på *”sådana förhållanden som är viktiga för den enskildes sammantagna livssituation. Därmed tydliggörs vikten av att insatserna ges utifrån individuella behov och inte utifrån uppfattningar om generella behov hos personer i olika grupper”*. (Prop. 2024/25:89 sid.316)

Enligt prop. 2024/25:89 *”bör insatser för personliga behov syfta till att den enskilde ska uppnå skäliga levnadsförhållanden. Vad som är skäliga levnadsförhållanden måste avgöras i varje enskilt fall utifrån den enskildes individuella behov och situation. Vid bedömningen av vilken insats som kan komma i fråga ska socialnämnden även fortsättningsvis väga samman olika omständigheter såsom den önskade insatsens lämplighet som sådan, kostnaderna för den önskade insatsen i jämförelse med andra insatser samt den enskildes önskemål (prop. 2000/01:80 s. 90.”* (Prop. 2024/25:89 sid. 317)

1.4 Det egna ansvaret

Enligt 2 kap 2 § SoL ska socialtjänsten inriktas på att utveckla enskildas och gruppers egna resurser och samtidigt beakta den enskildes ansvar för sin och andras sociala situation. Socialtjänsten får aldrig ta över ansvaret från den enskilde, utan arbetet ska inriktas på att den enskilde i möjligaste mån behåller ansvaret eller tar tillbaka ansvaret för den egna situationen. Hjälp och stöd syftar till att stärka den enskildes förmåga till ett självständigt liv. Hjälp och stöd ska anpassas till den enskildes aktuella förutsättningar och behov. Det är även väsentligt att ur ett helhetsperspektiv beakta ekonomisk hushållning för kommunen.

1.5 Samtycke

Samverkan utifrån personens individuella behov kan behövas mellan medarbetare inom förvaltningen, Region Örebro Län eller andra myndigheter. För att få lämna ut information eller inhämta information om enskilda som är i behov av insatser behövs ett samtycke. I vilket syfte ett samtycke har inhämtas ska dokumenteras, dessutom ska det framgå

- vilka andra myndigheter som får kontaktas
- om och eventuellt när närstående får kontaktas
- vilka sakkunniga och referenspersoner som får kontaktas
- när samtycket har lämnats och hur länge det gäller

En informationsskyldighet finns mellan kommunens medarbetare inom olika verksamheter, till exempel mellan hemsjukvård, myndighetsutövning och verkställighet.

Informationsskyldigheten ska ske för att alla parter ska kunna ge det stöd, den vård och omsorg den enskilde har rätt till, förutsatt att den enskilde givit sitt samtycke.

1.6 Lex Sarah

Enligt 27 kap 2§ SoL, ska den som fullgör uppgifter inom socialtjänsten genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för ett missförhållande som rör den som får, eller kan komma i fråga för, insatser inom verksamheten.

För att förbättra kvaliteten inom verksamheter som avser insatser enligt SoL finns en lagstadgad skyldighet för alla som arbetar inom området – oavsett om det rör utförandet eller utredning och beslutsfattande – att uppmärksamma sin verksamhet på brister som medför att den enskilde utsätts för ett missförhållande eller riskerar att utsättas för ett missförhållande (SOSFS 2011:5). Ett missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande ska avhjälpas och utredas i syfte att hitta brister i verksamheten och rätta till dem så att missförhållanden inte uppstår. Om missförhållandet är allvarligt ska händelsen även anmälas till IVO.

Exempel på handlingar och underlåtelser

- Fysiska övergrepp
- Sexuella övergrepp
- Psykiska övergrepp • Brister i bemötande av anställda med flera
- Brister i rättssäkerhet vid handläggning och genomförande
- Brister i utförande av insatser (insatser som utförts felaktigt eller inte alls)
- Brister i fysisk miljö, utrustning och teknik
- Ekonomiska övergrepp

Den lagstadgade skyldigheten att anmäla brister innebär att den personal som noterar ett missförhållande – även om personalen själv inte varit involverad i själva händelsen ska rapportera denna inom verksamheten.

2. Föräldrabalken – ombud - framtidsfullmakt

God man och förvaltare kan utses med stöd av 11 kap. 4 § föräldrabalken. Anhörigbehörighet regleras av 17 kap. föräldrabalken.

2.1 God man

God man är till för personer som på grund av sitt hälsotillstånd behöver stöd och hjälp med att ta hand om sin ekonomi eller hjälp med rättsliga frågor. En god man kan utses att företräda en viss person som på grund av sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande förhållande, behöver hjälp med att bevaka sin rätt, förvalta sin egendom eller sörja för sin person utan att dennes rättshandlingsförmåga begränsas. Det innebär att en god man endast är hjälpende hand och hela tiden är beroende av att höra med sin huvudman vad denne vill.

2.2 Förvaltare

Förvaltare utses av tingsrätten för den som på grund av sjukdom, psykisk störning eller försvagat hälsotillstånd, inte kan vårda sig själv eller sin egendom och det inte är tillräckligt med hjälp från god man. Den enskildes rättshandlingsförmåga kan begränsas beroende på

förvaltarens uppdrag. Förvaltare kan i dessa fall besluta på den enskildes vägnar utan att ha samtycke.

2.3 Anhörigbehörighet

Anhörig får, utan fullmakt, företräda en familjemedlem som är över 18 år.

Anhörigbehörigheten inbegriper vanliga åtgärder som gäller den dagliga livsföringen.

Anhörigbehörigheten gäller när den enskilde saknar beslutsförmåga, det vill säga att kunna förstå relevant information, överväga sina alternativ och fatta ett beslut baserat på dessa överväganden. Anhörigbehörigheten gäller inte i frågor som redan sköts av god man, förvaltare eller framtidsfullmaktshavare.

2.4 Ombud

Sökanden får företrädas av ett ombud med stöd av en skriftlig fullmakt alternativt muntlig fullmakt som lämnas vid ett hembesök eller på besök hos förvaltningen. En person med nedsatt beslutsförmåga kan inte företrädas av någon annan med stöd av en fullmakt eftersom en fullmakt inte är giltig när den utfärdats av någon med nedsatt beslutsförmåga. Vidare anses en fullmakt som ställts ut innan den enskilde drabbades av nedsatt beslutsförmåga inte längre giltig när den enskilde lider av bristande rättshandlingsförmåga och inte har kapacitet att återkalla fullmakten.

2.5 Framtidsfullmakt

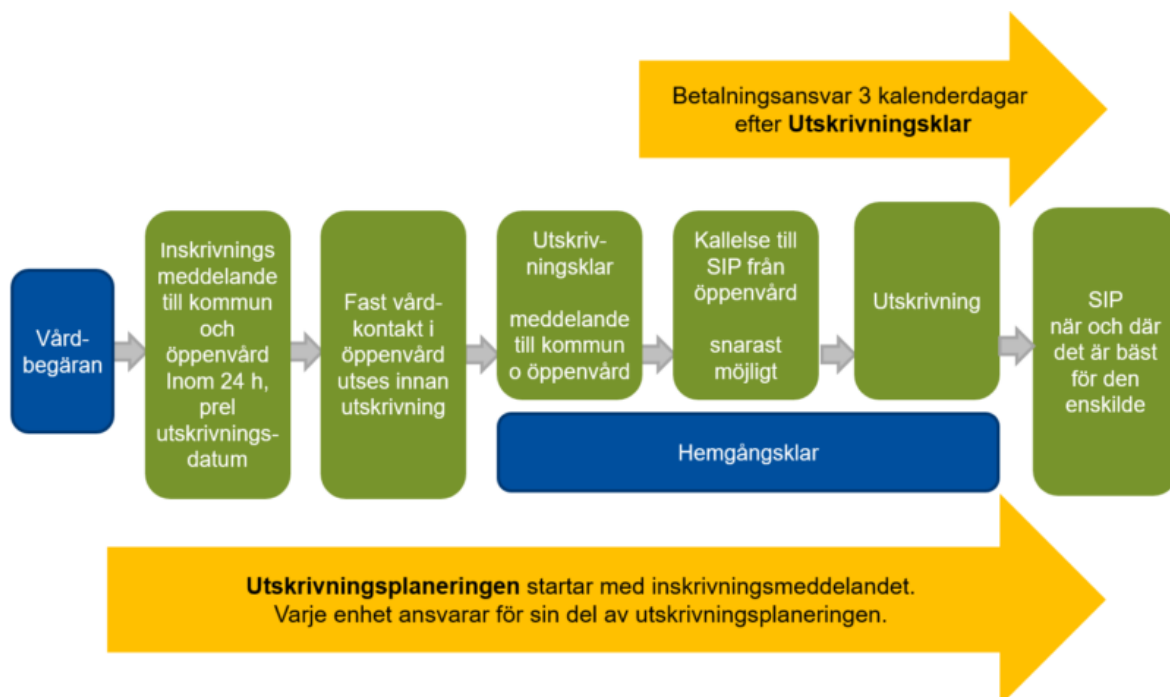
Lagen om framtidsfullmakter trädde i kraft den 1 juli 2017. De innebär att en person själv får bestämma hur hans eller hennes angelägenheter ska skötas i framtiden genom att ge fullmakt åt en annan person att företräda honom eller henne om han eller hon inte längre kan ta hand om sina angelägenheter. Att man inte längre kan ta hand om sina angelägenheter kan bero på sjukdom, psykisk störning, försvagat hälsotillstånd eller liknande. Framtidsfullmakten är ett alternativ till godmanskap och förvaltarskap. Fullmaktshavaren kan få samma behörighet att bevaka fullmaktsgivarens rätt som en god man och kan bland annat ansöka om hjälp och stöd hos socialtjänsten och ingå avtal.

3. Säker utskrivning från slutenvården

En trygg och säker utskrivning från sjukhuset börjar redan vid inskrivning. Risker och behov identifieras och planeringen anpassas utifrån den enskildes behov.

Att vara i behov av vård på sjukhus innebär i sig själv en stor förändring för den enskilde och närstående. Om behov finns av stöd efter utskrivning skall slutenvården skapa kontakt med kommun och öppenvård för att planera för den fortsatta vården och omsorgen i hemmet.

3.1 Planeringsprocessen enligt lag och länsöverenskommelse:

En överenskommelse är beslutad mellan Region Örebro län och kommunerna i Örebro län, där framkommer att en trygg och säker utskrivning från sjukhuset börjar redan vid inskrivning. Risker och behov måste identifieras och planeringen anpassas utifrån den enskildes behov. Syftet med överenskommelsen är att:

- Att säkra den enskildes rätt till trygghet, delaktighet och inflytande när vård, omsorg och stöd planeras och genomförs
- Att genom tillitsfull samverkan åstadkomma en god vård på rätt vårdnivå, där ledtiderna är så korta som möjligt samt en säker utskrivning från slutenvård till fortsatt öppen hälso- och sjukvård och socialtjänst

Alla parter har ansvar för att genomföra effektiva planeringsprocesser och ta sitt ansvar. Parterna ska tillhandahålla resurser, säkra kontaktvägar och informationsöverföring så att individen kan komma hem på ett tryggt sätt efter en slutenvårdsvistelse. Det är parternas gemensamma ansvar att avsätta tillräckliga resurser så att patienten får de insatser och hjälpmedel som behövs för att utskrivning från slutenvård kan ske på ett tryggt och effektivt sätt. Enligt Visam betonas att "utskrivningsklar" innebär att patienten ska kunna gå hem samma dag, det vill säga samtliga professioner ska och vara klara inom sitt ansvarsområde när utskrivningsklar skickas från slutenvården, även om det sker under helg eller högtid, kommunerna ansvarar för att organisera sitt arbete så detta blir möjligt. Brist på hjälpmedel eller att vissa professioner inte är i tjänst ses inte som giltiga skäl för att fördröja hemgång.

4. Insatser utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara inom slutenvården

4.1 Målgrupp

Vuxna över 18 år som är inskrivna inom den somatiska slutenvården och har ett behov av hemtjänstinsatser, eller ett utökat behov utöver redan beviljade hemtjänstinsatser, kan begära omvårdnadsinsatser samt vissa serviceinsatser utan individuell behovsprövning i 14 dagar i samband med utskrivning från slutenvården.

Enskilda utan tidigare beviljade insatser, undantaget trygghetslarm, har möjlighet att begära insatsen Trygg hemgång utan behovsprövning i 4 dagar i samband med utskrivning från slutenvården.

Vuxna över 18 år som bor på särskilt boende eller i någon annan boendeform så som bostad med särskild service enligt LSS omfattas inte av målgruppen som har möjlighet att begära insatser utan behovsprövning. Enskilda som är inskrivna inom den psykiatriska slutenvården ska särskilt beaktas och ingår inte i målgruppen utan planering av hemgång görs i dessa fall av ansvarig handläggare inom individ- och familjeomsorgen

4.2 Villkor

Den enskilde har enbart rätt att begära insatser utan behovsprövning i 14 dagar, Insatserna utan behovsprövning påbörjas när den enskilde har kommit åter till sitt ordinarie boende. Om den enskildes behov av stöd och hjälp minskar under de 14 dagarna som den enskilde har fått insatser utan behovsprövning har ansvarig utförare rätten att minska antalet inplanerade insatser/besök samt möjlighet avsluta insatser där behov ej längre kvarstår.

En enskild som inte har haft hemtjänstinsatser sedan tidigare, undantaget trygghetslarm, kan begära insatsen Trygg hemgång i samband med utskrivningen från slutenvården. Insatsen Trygg hemgång utförs i 4 dagar och kan övergå till övriga ej behovsprövade insatser under resterande 10 dagar om den enskilde begär det.

Om den enskilde har ett utökat behov av ytterligare insatser inom de 14 dagarna kan ansvarig hemtjänstutförare utöka insatserna inom ramen för insatser som erbjuds utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara. Insatserna kan enbart begäras av den enskilde. Om den enskilde har behov av hjälp och stöd som inte kan invänta handläggares uppföljning ska den enskilde hänvisas till att kontakta handläggare för att lämna in en ansökan om insatser enligt 11 kap. 1§ SoL.

Socialtjänsten får aldrig ta över ansvaret från den enskilde, utan arbetet ska inriktas på att den enskilde i möjligaste mån behåller ansvaret eller tar tillbaka ansvaret för den egna situationen och stärka den enskildes förmåga att leva ett självständigt liv. Hemtjänstutföraren av insatser utan behovsprövning har rätten att bedöma om en insats ska utföras stödjande/tränande eller kompensande.

När den enskilde har återgått till hemmet ansvarar handläggare inom individ- och familjeomsorgen att följa upp den enskildes behov av fortsatta insatser. Handläggaren ska kunna inhämta tillräckliga underlag i den enskildes utförarakt inför uppföljningen. Den enskilde har i samband med uppföljningen möjlighet att ansöka om fortsatt hjälp och stöd enligt 11 kap. 1§ SoL, ansvarig handläggare gör då en sedvanlig behovsprövning.

Insatsen korttidsvård erbjuds inte som insats utan behovsprövning. En ansökan om korttidsvård prövas enligt 11 kap. 1§ SoL och handläggs av ansvarig handläggare på individ- och familjeomsorgen.

4.4 Dokumentationskrav

Av lagförslaget till nya SoL (2025:00) framgår att huvudregeln är att dokumentationskrav gäller på genomförandet av insatser. Även genomförandet av ej behovsprövade insatser ska dokumenteras.

Dokumentation krävs för att kunna följa upp effekter av insatser, utan dokumentation blir det svårt att bedöma om en insats bidrar till en positiv utveckling av den enskildes resurser. Dokumentationen fungerar även som underlag till uppföljning av vidare behov av insatserna. I dokumentationen ska det gå att följa ärendet då det är en viktig del i handläggarens underlag vid uppföljning av insatserna utan individuell behovsprövning.

4.5 Insatser utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara inom slutenvården

Följande innefattar den insats som kan ges utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara från slutenvården under 3 dagar från och med att den enskilde kommer hem:

Trygg hemgång

Trygg hemgång har som utgångspunkt, vid utskrivning från slutenvården ett syfte att öka tryggheten i den egna bostaden, minska behov av omfattande insatser, korttidsboende samt motverka återinläggningar i slutenvården. Insatsen Trygg hemgång riktar sig enbart till enskilda som inte tidigare har hemtjänstinsatser enligt socialtjänstlagen bortsett från insatsen trygghetslarm. Insatsen Trygg hemgång riktar sig inte till enskilda som enbart har behov av serviceinsatser efter utskrivning från slutenvården.

Insatsen innebär att utföraren möter upp den enskilde i hemmet och tillsammans gör en planering och tidsåtgång för de insatser den enskilde har behov av de första dagarna i hemmet efter utskrivningen från slutenvården.

Följande innefattar de insatser som kan ges utan individuell behovsprövning för utskrivningsklara från slutenvården under 14 dagar från och med att den enskilde kommer hem:

Personlig hygien

Insatsen personlig hygien avser hjälp med hygien exklusive dusch. Hjälp med personlig hygien kan innebära hjälp med nedre hygien, munvård, rakning, kamning, klippning av naglar av icke medicinsk karaktär, rengöring av glasögon och hjälp med att sätta på och byta batterier i hörapparat. I insatsen kan även ingå enklare rengöring av protes eller hjälpmedel. Fotvård ingår inte.

Dusch

Insatsen innefattar hjälp i samband med dusch. I insatsen kan ingå hjälp med förflyttning, på/avklädning att tvätta och torka håret, torka kroppen samt vid behov smörja in kroppen.

Toalettbesök

Hjälp med toalettbestyr innebär hjälp vid toalettbesök, byte av inkontinensskydd och tömning av portabel toalett eller tömning av stomipåse eller uribag/kateterpåse samt efterföljande hygien i samband med detta. I insatsen ingår även eventuell hjälp/stöd med förflyttning till/från toalett.

På/avklädning

Insatsen kan innebära hjälp och stöd med på/avklädning helt eller delvis. I insatsen ingår vid behov hjälp med att ta fram och välja lämplig klädsel.

Natthjälp

Insatsen natthjälp innebär hjälp med toalettbesök/förflyttningar under natten. Insatsen är avsedd till de som har ett återkommande regelbundet behov under natten där trygghetslarm för att påkalla hjälp inte är tillräckligt för att tillgodose den enskildes behov

Förflyttning

Insatsen är ett samlingsbegrepp och innebär bland annat stöd för ändrad- eller bibehållande av kroppsställning och förflyttningar med/utan hjälpmedel i bostaden exempelvis till och från säng/toalett.

Måltidshjälp

Måltidshjälp innebär att den enskilde får stöd i samband med måltiden för att kunna tillgodogöra sig maten på ett bra sätt. Det kan handla om hjälp med matning eller att den enskilde får sällskap under hela måltiden eller en stund i början för att stimulera lusten att äta.

Beredning av måltider, frukost, mellanmål, kvällsmat samt värma måltid

Beredning av måltider innefattar uppvärmning och enklare tillredning av mat, dukning, uppläggning av maten på ett aptitligt sätt och servering av måltiden. Beredning av måltider avser tillredning av frukost och mellanmål/lunch/kvällsmål.

När det gäller lunch och middagsmål ska den enskilde, om han eller hon inte själv kan tillaga maten hänvisas den enskilde till att köpa matlåda eller färdigrätt. Beredning av måltider kan innefatta uppvärmning av sådan matlåda/färdigrätt. Enklare förberedelse, exempelvis skala några potatisar eller göra i ordning tillbehör som grönsaker kan ges som stöd för att den enskilde ska kunna tillreda måltid på egen hand.

Tillsyn

Tillsynsbesök sker i första hand både dag och natt genom digitala tillsynsbesök. Tillsynsbesök riktar sig främst till personer som inte kan använda sig av trygghetslarm för att påkalla hjälp och som inte har andra regelbundna insatser som utförs under dygnet. Om den enskilde exempelvis har toalettbesök regelbundet under dygnet kan den enskilde inte begära tillsynsbesök.

Trygghetslarm

För personer i ordinärt boende finns möjlighet att få trygghetslarm installerat. Trygghetslarmet fungerar inomhus i bostaden. Syftet med insatsen är att öka den enskildes trygghet och säkerhet i bostaden.

Inköp

För enskilda som är ensamstående och saknar närstående som kan bistå med inköp efter utskrivningen från slutenvården kan få hjälp med inköp en gång i veckan i 14 dagar efter utskrivningen från slutenvården för att säkerställa att den enskilde har mat hemma den första tiden i hemmet. I insatsen inköp ingår, om behov finns, att få hjälp med att skriva inköpslista samt få hjälp med att plocka in de levererade varorna i skåp/kylskåp/frys. Hemkörning av tunga varor utförs inte av hemtjänstpersonal.

Apoteksärenden

För enskilda som är ensamstående och inte har några närstående som kan vara behjälpliga att utföra apoteksärenden kan få hjälp med det av personal efter utskrivningen från sjukhuset max en gång i veckan i 14 dagar efter utskrivningen från slutenvården.

Hemsysslor

För enskilda som är ensamstående och inte har några närstående som kan vara behjälpliga kan få stöd med vissa hemsysslor under 14 dagar efter utskrivningen från slutenvården. Det innefattar hjälp med att diska, plocka i/ur diskmaskin, torka av bänkar/köksbord, bädda och bädda upp sängen, slänga hushållssopor och ta in post/tidning. Dessa insatser utförs vid behov men max en gång per dag i 14 dagar efter utskrivningen från slutenvården.